

PROCEDURA POSTĘPOWANIA PEDAGOGA

*w przypadku
podejrzenia,
że dziecko jest
zaniedbywane*

OD KILKU LAT, A Z PEWNOŚCIĄ OD KILKU
MIESIĘCY, BARDZO DUŻO MÓWI SIĘ
O PRZEMOCY WOBEC DZIECI, SZCZEGÓLNIIE
O KRZYWDZENIU DZIECI PRZEZ
RODZICÓW LUB OPIEKUNÓW.

Dzieje się tak, przede wszystkim, za sprawą znowelizowanej w czerwcu tego roku ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw.

Krzywdzenie dziecka to każde działanie lub zaniechanie (bezczyność), które powoduje naruszenie jego praw jako osoby i zakłóca jego optymalny rozwój. Krzywdzenia dziecka mogą dopuścić się zarówno rodzice/opiekunowie, inni ludzie lub instytucje, np. szkoła lub państwo, poprzez np. obowiązujący system prawny. Warto zwrócić uwagę, że mówiąc o krzywdzeniu dziecka, nie ma znaczenia intencja osoby. Mówiąc o przemocy wobec dziecka, mamy na myśli dwie płaszczyzny: jedna – gdy dziecko jest przedmiotem aktu przemocy i druga – gdy wobec niego nie są podejmowane niezbędne działania, czyli jest zaniedbywane. Przemoc może przybierać różne formy: przemoc fizyczna, przemoc emocjonalna, wykorzystywanie seksualne i zaniedbywanie dziecka. W swoim artykule skupię się na zaniedbywaniu dziecka, ale czerwcową nowelizacją dodała art. 961 w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym z dnia 25 lutego 1964 r. z późn. zm.:

Art. 961. Osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych.

Oznacza to, że stosowanie nawet tzw. klapsa wychowawczego (który do dnia 10 czerwca 2010 r., czyli nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego był dozwolony) jest naruszeniem przepisów prawa – jest przejawem przemocy fizycznej.

Wracając do zaniedbywania dziecka, jest to niezaspakajanie jego potrzeb fizycznych i psychicznych poprzez niezapewnienie mu odpowiedniego pożywienia, butów, odzieży, podręczników, braku nadzoru nad wypełnianiem obowiązków szkolnych, brak zainteresowania zdrowiem dziecka, wypełnianiem zaleceń lekarskich, obowiązkowych szczepień, jego higieną, pozostawienie bez opieki, zezwalanie na uczestnictwo dziecka w libacjach alkoholowych, awanturach domowych lub nadopiekuńczość.

Zanim przejdę do opisanego procedur postępowania pedagoga w sytuacji zaniedbywania przez rodziców dziecka,

Krzywdzenie dziecka to każde działanie lub zaniechanie (bezczyność), które powoduje naruszenie jego praw jako osoby i zakłóca jego optymalny rozwój.

przypomnę kilka przepisów prawnych, które w takiej sytuacji mają zastosowanie.

Art. 304 [Kodeksu postępowania karnego]

§ 1. Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję. Przepis art. 191 § 3 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

Z treści art. 304 § 2 k.p.k. wynika, że instytucje państwowe i samorządowe (w tym szkoła), mają prawny obowiązek powiadomienia organów ścigania o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, tzn. że policja lub prokuratura muszą wszcząć postępowanie, jeśli podejrzenie popełnienia przestępstwa jest uzasadnione. Niezgłoszenie tego faktu organom ścigania pociąga odpowiedzialność karną z art. 231 Kodeksu karnego – jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3. Należy pamiętać o tym, że rola pedagoga, nauczyciela itp. ogranicza się tylko do powiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego, a nie do jego udowodnienia. Ważne jest, że nawet jeżeli ta informacja się nie potwierdzi, nie pociąga to za sobą żadnych konsekwencji prawnych.

Art. 572 [Kodeksu postępowania cywilnego]

§ 1. Każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy.

§ 2. Obowiązek wymieniony w § 1 ciąży przede wszystkim na urzędach stanu cywilnego, sądach, prokuratorach, notariuszach, komornikach, organach samorządu i administracji rządowej, organach Policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych oraz organizacjach i zakładach zajmujących się opieką nad dziećmi lub osobami psychicznie chorymi.

Przez sąd opiekuńczy należy rozumieć sąd rodzinny.

Art. 3 [Konwencji o Prawach Dziecka]

We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.

Rodzina powinna dawać dziecku poczucie bezpieczeństwa, oparcie. Niestety często zdarza się, że jest ona źródłem krzywdzenia dziecka poprzez zaniedbanie. Najczęstsze sytuacje w rodzinie, opisane w przepisach karnych to:

Rozpijanie małoletniego (art. 208 Kodeksu karnego). Dobrem chronionym jest prawidłowy rozwój fizyczny i psychiczny młodzieży, który może być zagrożony przez nawyk picia alkoholu. Rozpijanie małoletniego to zarówno dostarczanie w dowolny sposób (odpłatnie, darmowo), ułatwianie (czyli usuwanie przeszkód czynienia dostępnym, np. poprzez kupno mu alkoholu, udzielanie pomieszczenia do spożywania) oraz nakłanianie małoletniego do spożywania napojów alkoholowych (namawianie, zachęcanie, proszenie). Należy tu dodać, że przez pojęcie rozpijania małoletniego należy rozumieć zachowania powtarzające się, wielokrotne. Nie wyczerpuje znamion tego przestępstwa jednorazowe dostarczenie napoju alkoholowego, nawet jeżeli w konkretnej sytuacji stwarza realne niebezpieczeństwo uzależnienia się.

Porzucanie małoletniego poniżej 15. roku życia opisane w art. 210 Kodeksu karnego oznacza pozostawienie własnemu

losowi i nie ma tu znaczenia, czy osobie porzuconej grozi niebezpieczeństwo.

Bezpieczeństwo małoletniego poniżej lat 7 na drodze publicznej zawarte w art. 89 Kodeksu wykroczeń. Ustawodawca czuwa nad bezpieczeństwem małoletniego i prawidłowością sprawowania opieki i nadzoru nad nim. W tym przypadku nie jest istotny skutek tego przebywania, ale sam fakt przebywania na drodze. Wykroczenie to może zostać popełnione zarówno przez działanie (np. matka wysłała dziecko na drugą stronę ulicy do cici), jak i przez zaniechanie (ojciec w czasie spaceru z dzieckiem nie interweniuje, kiedy wybiega ono na jezdnię). Pod pojęciem „dopuszcza” rozumieć należy każde zachowanie sprawcy, które w rezultacie doprowadza do znalezienia się małoletniego poniżej lat 7 na drodze publicznej. Przebywanie na drodze publicznej oznacza przebywanie na każdej części takiej drogi (jezdni, chodniku dla pieszych, drogi dla rowerów). Jedynym miejscem, w którym małoletni poniżej 7 lat może przybywać sam, bez opieki innej osoby, jest droga przeznaczona wyłącznie dla ruchu pieszych, czyli taka, która zamknięta jest dla ruchu pojazdów.

Nakłanianie do żebrania opisane w art. 104 Kodeksu wykroczeń. Stosunek zależności od sprawcy zachodzi wówczas, gdy pokrzywdzony nie jest zdolny z własnej woli przeciwstawić się zachowaniu sprawcy i znosi je w obawie przed pogorszeniem swoich dotychczasowych warunków życiowych. Mówiąc o osobie oddanej pod opiekę sprawcy, należy wziąć pod uwagę nie tylko opiekę w rozumieniu Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, ale również inne przypadki faktycznego sprawowania opieki nad daną osobą, choćby była nawet chwilowa (np. opieka nad dzieckiem sąsiadki, która poszła do pracy, opieka babci nad wnukiem w czasie wyjazdu rodziców).

W ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z późn. zm. w art. 2 pkt 2 wyjaśniono pojęcie przemocy w rodzinie – należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na

niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Należy podkreślić, że według powyższego przepisu nawet jednorazowe działanie lub zaniechanie wyczerpuje znamiona przemocy domowej. Dlatego tym bardziej nie należy podczas rozmowy z dzieckiem dociekać, czy takie zachowanie sprawcy zdarzało się już wcześniej, czy nie. Jednorazowe np. obrażenia ciała u dziecka są podstawą do powiadomienia policji, która podejmie w tej sytuacji właściwe działania.

Postępowanie szkoły, nauczycieli w zakresie podejrzewania występowania przemocy w rodzinie normuje art. 12 wyżej cytowanej ustawy.

Art. 12. 1. Osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, niezwłocznie zawiadamiają o tym Policję lub prokuratora.

2. Osoby będące świadkami przemocy w rodzinie powinny zawiadomić o tym Policję, prokuratora lub inny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zgodnie z treścią tego artykułu szkoła w takiej sytuacji powinna niezwłocznie powiadomić Policję lub prokuraturę. Należy w tym miejscu również pamiętać o treści art. 304 § 2 k.p.k, który nakłada obowiązek prawny powiadomienia Policji lub prokuratora, na instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu.

Ponadto warto wczytać się w treść art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Art. 12a. 1. W razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U.

Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej.

2. Tryb umieszczania dzieci w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej regulują przepisy ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

3. Decyzję, o której mowa w ust. 1, pracownik socjalny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także z lekarzem lub ratownikiem medycznym, lub pielęgniarką. Przepisy art. 59810, art. 59811 § 3 i art. 59812 § 1, zdanie pierwsze ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego stosuje się odpowiednio.

Co powinien zrobić pedagog szkolny w sytuacji podejrzenia zaniedbania dziecka przez rodziców?

- 1) Zebrać informacje o dziecku między innymi od innych nauczycieli, samego dziecka i rodziców.
 - 2) Zebrać materiały związane z sytuacją dziecka – np. dokumentacja z rozmów z dzieckiem, opisy zachowań i wyglądu dziecka.
 - 3) Zabezpieczyć dowody (ocena ich wiarygodności nie należy do zadań pedagoga) – jeżeli takie są.
 - 4) Podjąć współpracę z wychowawcą, który ma stały kontakt z dzieckiem.
 - 5) Podjąć współpracę z dyrektorem szkoły w celu podjęcia interwencji:
 - poinformować dyrektora szkoły o zaistniałej sytuacji,
 - przygotować wniosek (pismo) do sądu rodzinnego, prokuratury lub Policji – wniosek taki podpisuje dyrektor szkoły.
 - 6) Poinformować rodziców o podjętych działaniach na rzecz dziecka.
 - 7) Opracować plan pomocy dziecku.
- Przez cały czas trwania interwencji należy pamiętać o potrzebach dziecka.

Na koniec wspomnę tylko, że znowelizowana ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie normuje funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych, w skład których wchodzi również przedstawiciele oświaty. Zawarte są tam również zadania takiego zespołu.

KOMISARZ WANDA MENDE